

СРЕДНО УЧИЛИЩЕ „НИКОЛА ВАПЦАРОВ“-ПЛОВДИВ
УЛ „ОГРАЖДЕН“ 10 ТЕЛ/ФАКС 957183, 953058
www.vapcarov.com

УТВЪРДИЛ:

ЕЛЕНА АЛЕКСАНДРОВА

Директор на СУ „Н.Вапцаров“

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА

В СУ „Никола Вапцаров“ – ГР. ПЛОВДИВ

I. ИЗМЕРЕНИЯ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

„Насилието“ между учениците в училище обхваща широк спектър от прояви. „Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществи в семейна, училищна, социална среда. „Насилието“ е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на тези, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват.

Тормозът е форма на насилие, която се определя като сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същи ученик от страна на друг ученик или група. Тормозът е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Той е много сериозно, оставащо травмиращи следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия.

Не всеки акт на насилие е тормоз.

Проявите на тормоз в училище най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

- ✓ **Физически тормоз** - причиняване на телесна повреда /блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;
- ✓ **Психически тормоз** - подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, обиди, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене, словесни изрази, имащи за цел да оскърбят детето/ученика на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Изолиране от групови

дейности, избягване, разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата/учениците обект на тормоз.

- ✓ **Сексуален тормоз** – всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накарняване на достойнството на лицето и създаване на смущаваща, враждебна, унижителна или обидна обстановка. Включва показване на неприлични жестове и действия, измислянето на сексуализирани прякори и имена, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и бележки със сексуално съдържание, изображения със сексуален подтекст, сексуално докосване, сваляне на дрехи, съблазняване и по-екстремни форми на нападение и насилие;
- ✓ **Кибертормоз** – насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включва създаване и изпращане на обидни, застрашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето/ученика или го унижават. Непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи и др.

.Според чл. 7 ал. 1 и ал. 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.

II. КРИТЕРИИ ЗА РАЗПОЗНАВАНЕ НА НАСИЛИЕТО

Необходимо е да се прави разлика между тормоз и закачки или игра между децата/учениците. По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да се овладеят от учителите, а някои - от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест.

- Ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги като се смеят, разменят си ролите и позициите и никой от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат внимание, то най-вероятна става дума за игра.
- Ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз.

1. Признаци, по които могат да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- ✓ различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- ✓ неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- ✓ безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- ✓ лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- ✓ прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- ✓ влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- ✓ влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- ✓ чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;
- ✓ детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- ✓ агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- ✓ внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- ✓ бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- ✓ загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- ✓ употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- ✓ психосоматични симптоми.
- ✓ Различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).
- ✓ Промени в навиците

III. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

1. Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на училищната политика за противодействие на тормоза е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда чрез: подкрепа на личностното развитие на учениците, изграждане на позитивен организационен климат, утвърждаване на позитивна дисциплина, развитие на училищната общност.

2. Разработване и въвеждане на превантивни мерки за превенция и противодействие на тормоза в училище

2.1. Дейности на равнище училище

2.1.1. Превенция на равнище училище

✓ Създаване на координационен съвет

Създава се координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза. Съветът се ръководи от Замесник-директор или друг педагогически специалист, определен от Директора и включва училищен психолог или педагогически съветник, учители, ученици и родители.

✓ Оценка на проблема

Оценката се организира от ръководството на институцията и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. За целта се използват специални инструменти– въпросници, дискусии, фокус групи с деца и учители и др. */Приложение 6 – за учениците, Приложение 7 – за учителите /*

Резултатите от оценката и наличието на проблем се представят от координационния съвет и се обсъждат на педагогически съвет с участието на всички заинтересовани страни.

✓ Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза

На базата на извършената оценка в началото на всяка учебна година координационният съвет изготвя план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз. Този план съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище клас и училище. Той е със срок една учебна година и се ревизира и актуализира всяка учебна година.

✓ Създаване на единни училищни правила.

- формулиране на предложения от всеки клас за правила на поведение и ценности;
- обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика;
- договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности, за реагиране при всяка проява на тормоз и насилие;
- при необходимост – разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност;
- приемане на съгласуваните промени;
- прилагане на програми за развитие на личните и социалните умения на децата;
- ясно разпределение на конкретни отговорности на всички възрастни в училището;
- подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че се извършва тормоза;
- подобряване на системата за съобщаване на случаи на тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността);
- използване на подхода за работа с връстници (peer education), които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на децата, които упражняват насилие;
- повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други;
- привличане на родителите;
- съгласуване на интересите и потребностите на отделните групи, съставляващи училищната общност;
- информиране и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище;
- осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти;
- насочване към социални услуги за децата и техните семейства.

2.1.2. Интервенцията на равнище училище

- ✓ **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията**

Дневникът със случаи се създава за целите на анализа и планирането на цялостна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза.

Дневника със случаи, съдържа следната информация: дата, група/клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя.

В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три съгласно приетата класификация */Приложение 1/*.

Дневникът се съхранява при педагогическия съветник.

✓ **Процедура за откриване и работа по случай** */Приложение 4 и 5/*.

На базата на вписаните ситуации, координационният съвет извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет е отговорен за анализа и разпознаването на деца и ученици, които участват и се въвличат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа, КС дава становище за индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на ЗЗД и ЗПУО, предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. КС дава становище и насочва ученикът към допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск.

Инициране на работа по случай , включително насочване на случая към други служби

Всеки служител в училище е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора. При идентифициране на случаи от трето ниво , както и по преценка при случаи от второ ниво незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“/ОЗД/ и/или полицията. Уведомените институции започват проверка на сигнала по реда на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция, психологът следва да иницира работа по случай с детето/ученика в училище. Конкретните стъпки при подаване на сигнал за тормоз са представени в */Приложение 3/*.

2.2. Дейности на равнище клас

2.2.1. Превенцията на равнище клас

- ✓ **Обучителни дейности, в които водеща роля има класния ръководител -** групова работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на часа на класа, учебни предмети от

задължителните учебни часове, различни извънкласни и извънучилищни дейности.

Основните теми могат да бъдат:

- Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?
- Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?
- Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?
- Какво можем и искаме да направим?
- Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем? Как можем да ги прилагаме?

Разглеждането на последната тема трябва да завърши с изработването на общи правила на поведение и договаряне на процедура, в случай на нарушаване на правилата. Правилата се пишат и се поставят на видно място в класната стая, за да могат децата да се придържат към тях в конкретни ситуации.

2.2.2. Интервенцията на равнище клас /Приложение 2/

Дейностите по интервенция на ниво клас се отнасят до всички ситуации на насилие и тормоз според приетата класификация.

- Обсъждане между учениците и класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.
- Съвместни действия между класен ръководител и психолог/ педагогически съветник и включване на външни специалисти.
- Използване на посредник при разрешаване на конфликта.
- Провеждане на тематична родителска среща.

3. Включване на родители

3.1. Измерения на родителското съдействие:

- ✓ Привличане на родители – специалисти от областта на помагащите професии / психолози, социални работници, лекари, свещеници/ за реализиране на общи инициативи
- ✓ Родители – посредници между училището и други организации и институции, имащи отношение по проблема с тормоза в училище

- ✓ Родители, които могат да осигуряват ресурси за изпълнение на училищните дейности

3.2. Работа на класният ръководител и/ или координационния съвет с родителите в случаи на интервенция:

- ✓ Уведомяват се във всички случаи, при които тяхното дете е било участник по някакъв начин в ситуация на тормоз;
- ✓ Информирание за последствия, договаряне на варианти, акцентирание върху различни гледни точки по проблема, ако е необходимо насоки за работа с психолог;
- ✓ Добре е останалите родители от класа също да бъдат информирани за ситуацията и предприетите действия с цел изясняване на неизвестните и сваляне на напрежението. Така се ограничават различни интерпретации и спекулации поради непознаване на ситуацията.

4. Ресурсна обезпеченост

4.1. Училищното ръководство е необходимо да осигури:

- ✓ Обучение за служителите по теми, свързани с насилието и тормоза
- ✓ Механизми за взаимодействие с различни институции;
- ✓ Комуникация при нужда с външни специалисти, обучени за интервенция в ситуации на тормоз;
- ✓ Информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за наличните ресурси в общността и други.
- ✓ Работа с родители – партньорство с родителите по превенция на насилието и тормоза в училище и във всички случаи на интервенция.

4.2. Министерството на образованието и науката е необходимо да осигури:

- ✓ Проучване на необходимостта от повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз;
- ✓ Обучения чрез включване на тематични области, свързани с насилието и тормоза, в Националната програма за квалификация, посредством оперативни програми и други.

